

Культура 09

12-13-2025

Тиждень #14

Лекція #6:

Архітектура 13-16 ст. в Україні
(початок – закінчення)

Завдання (з книжки *Українська Культура I*):

Прочитати:

9 кл Лекція #7. Романський та готичний стилі архітектури в Україні
ст. 161-165
(стара книжка 154-158)

Виконати:

«Закріплення» на ст. 160 питання 1-5 на ст. 163-164 в книжці *Культура I*.
(стара книжка ст. 156)

РОМАНСЬКИЙ ТА ГОТИЧНИЙ СТИЛІ АРХІТЕКТУРИ В УКРАЇНІ

РОМАНСЬКИЙ СТИЛЬ

У Західній Європі панівним стилем 11–12 століть був романський. Він прозваний «романським», бо запозичив деякі елементи від будівництва давніх римлян, у першу чергу римські **арки**. Романські церкви збудовані у формі давно-римської **базиліки**, тобто довгого прямокутника з двома рядами колон, що розділяють його на три поздовжні нави: головну середню і дві бічні. Очі віруючих спрямовані тими рядами колон наперед до вітваря. У романських церквах нема центральної куполи, як у візантійських церквах.

Стіни романських церков будувалися дуже товстими, аби підпирати кам'яне склепіння, що замінило дерев'яну стелю старіших будов, як захист проти пожеж. Всередині вони темні, бо майже без вікон; тиск важких каменів не допускав на широкі отвори. Стелі прикрашені півкруглими арками, і взагалі в церкві багато декоративної різьби. Натомість стіни не так щедро розмальовані, як у візантійських церквах.

На території України церков у чисто романському стилі нема, бо в час його розвитку в Україні будували церкви переважно у візантійському стилі. Але з кінця 11 століття помічаються в багатьох будівлях України впливи романського стилю. Вони виявляються головню в скульптурній декорації — наприклад в прикрашанні капітель (верхніх частин) колон романським плетеним орнаментом. У церквах Галича та інших міст Західної України стало модним будувати портал (головний вхід) церков із складною різьбленою орнаментациєю за зразком романських церков.

Мабуть, найкращим прикладом романських впливів на українську церковну архітектуру є церква св. Пантелеймона біля Галича.

ГОТИЧНИЙ СТИЛЬ

Готичний стиль постав у Франції в половині 12 століття і був широко поширений в Західній Європі від 13 до 15 століть. Його характеристичні риси такі:

- гостролучні / стрілчасті арки, якими закінчуються рами дверей і вікон, склепіння стелі і т. д. Вежі церков теж мають гострі шпилі. Взагалі, рух готичних церков підноситься вгору, до неба.
- **ребристе склепіння** нутра будов. Воно нагадує ребристу будову людського тіла.
- **контрфорси** — кам'яні підпори, збудовані на зовні споруди.
- великі багатокольорові вікна-**вітражі** із зображеннями святих, біблійних подій тощо.

В Україні готичний стиль широко не розвинувся. По-перше, за умов постійних татарських набігів, не було великої можливості займатись складним будівництвом, якою є готична архітектура. По-друге, релігійні різниці стримували від прямого пересаджування західних зразків у будові церков. В Україні візантійський стиль залишився панівним, бо вважався нвідемною частиною східно-християнських традицій.

В Україні у готичному стилі будували свої костьоли (римо-католицькі церкви) німці та поляки. Готичні костьоли збереглися переважно в містах Західної України: у Львові, Кам'янці-Подільському, Івано-Франківську та по менших містах. Вони мало відрізняються від готичних церков Західної Європи. Оригінального в них небагато.

Будівничі того часу досить вільно використовували окремі елементи готичної архітектури в цивільному будівництві, головню по містах Західної України. Доми мали високі двосхилі дахи і гостролучні вікна, мури замків ставили із контрфорсами, вежі у замках завершувались гостролучними верхами і т. д. Велика частина Львова 15 століття мала готичний характер, але після кількох пожеж в 16 столітті його відбудували у стилі Ренесансу.

Інколи помітно елементи готики і в українському церковному будівництві того часу. Прикладом такого є церква в Сутківцях, що побудована у формі твердині. Тут стеля над вітарем перекрита гостролучним склепінням за готичним зразком, а вежі покриті гострими верхами, типовими для оборонних веж доби готики.

Пояснення слів

арка — arch
вітраж — stained glass window
капітель — capital
колонка — top part of a column
контрфорс — flying buttress
пересаджувати — to transplant
плетений — interlaced, braided
портал — portal or arched doorway
ребристе склепіння — ribbed vaulting
романський стиль — Romanesque
склепіння — vault, or arched ceiling
спрямований — directed
стрілчаста / гостролучна арка — pointed arch

*Романські апсиди з арками
Церкви св. Пантереймона в Галичі*

*Костел св. Миколая
в Києві (початок XX ст.)*

Закріплення 13

1. Де і коли найбільше розвивалося церковне будівництво у романському стилі? 2
2. Церкви романського стилю були збудовані у формі базиліки. Що таке базиліка? 2
3. В якій формі помітні впливи романського стилю в українському будівництві 11–14 століть? 2
4. В якій країні постав готичний стиль? Де і коли найбільше розвивалося церковне будівництво у готичному стилі? 3

5. В яких будовах і в якій формі помітні впливи готичного стилю в українському будівництві 14–16 століть? 2
6. Чому романський та готичний стилі широко не розповсюдилися в Україні? 2

Вправа

1. На рисунках внизу зображено портал церкви св. Пантелеймона в Галичі з 13 століття. Світлина праворуч показує деталь капітелі колони. На основі цих рисунків вкажіть в якій формі помітні впливи романського стилю.

2. На фото бачимо задню сторону римо-католицької катедрі у Львові з 14-15 століть. Які риси готичного стилю помітні у її конструкції?

Вправа: Заповнити порівняльну таблицю.

	Церкви візантійського стилю	Церкви романського стилю
план церкви	Квадратні, або у формі грецького хреста. Центральна купола, що стоїть над серединою церкви, спрямовує увагу вгору, до неба.	
зовнішній вигляд		Довгий двосхилий дах покриває верх. Має високі вежі з пірамідними дашками.
внутрішній вигляд	Стіни покриті мозаїками, фресками, іконами, і тому нутро має радісний вигляд.	

Реконструкція київського замку в середині 16 століття у Музеї історії міста Києва.